

Samenwerkingsagenda

**Ministerie van Economische Zaken
Provincies / Interprovinciaal Overleg
MKB / Topsectoren**

**Een gezamenlijke aanpak in
MKB innovatieondersteuning**

11 december 2014

Inleiding

De gezamenlijke regio's en het ministerie van Economische Zaken willen hun innovatiebeleid tot maximale synergie brengen. Het sectoraal en regionaal beleid voor innovatie vindt zijn grondslag in de agenda's van de Topsectoren en de Regionale Innovatie Strategieën. EZ en regio's voelen hierbij een sterk wederzijds commitment. Immers, sterke sectoren kunnen niet zonder sterke regionale clusters en vice versa. Het MKB is erbij gebaat dat de innovatie-instrumenten en dienstverlening toegankelijk, transparant en efficiënt zijn georganiseerd over de (bestuurlijke) grenzen van regio's en (top-)sectoren heen. Dit vereist een goed samenspel tussen EZ, regio's en MKB/Topteams: partnerschap met een gedeeld perspectief. Met deze samenwerkingsagenda wordt hieraan invulling gegeven.

Grondslag samenwerking

Samenwerking tussen bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en overheden is de basis voor succes. Internationaal, nationaal en regionaal. De start van de uitvoering van de nieuwe EFRO-programma's biedt een uitgelezen kans om de samenwerking een extra impuls te geven. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten:

- Goed functionerende, ondernemersvriendelijke ecosystemen in de regio zijn – naast andere factoren – erg belangrijk voor een sterke, innovatieve industrie in Nederland. Om te zorgen dat ondernemers kunnen doorgroeien en zich verder kunnen ontwikkelen dienen zij in staat gesteld te worden om samen te werken met de beste partners die nodig zijn. In het eigen ecosysteem, maar 'zo nodig waar ter wereld': samenwerking over grenzen van regio's en sectoren dient gestimuleerd en ondersteund te worden.
- Regionale partijen en de in de regio aanwezige uitvoeringsorganisaties vervullen een cruciale 1^e-lijnsrol in het ondersteunen en stimuleren van regionale ecosystemen.
- Voor het bedrijfsleven is het belangrijk dat de ondersteuning via instrumenten en dienstverlening transparant, toegankelijk, eenvoudig en behapbaar is georganiseerd. Ook snelheid van handelen is voor bedrijven van belang; de ondersteuning dient hierop aan te sluiten. Principes als 'one stop shop' en 'no wrong door' dienen leidend te zijn.
- Uitvoeringsorganisaties werken daarvoor optimaal samen, zijn servicegericht en zijn gebaat bij goede informatie-uitwisseling.
- Het Ministerie van EZ en provincies stellen zich op als een partner van regionale ecosystemen en faciliteren perspectievolle ontwikkelingen. Er is ruimte voor regionaal maatwerk waarbij versnippering (in budgetten en aantal regelingen) en (voor het MKB) ingewikkelde processen worden vermeden.
- De samenwerking richt zich op het kruisvlak van de Regionale Innovatiestrategieën (RIS) en de agenda's van de Topsectoren. Hierbij is sprake van gelijkwaardigheid en tweerichtingsverkeer.

Inhoud samenwerkingsagenda

In deze samenwerkingsagenda spreken het Ministerie van EZ, de provincies en MKB-leden van de Topteams / MKB NL af om gezamenlijke inspanningen te verrichten in de uitvoering van een aantal onderwerpen rond innovatie en groei. Om aansluiting te vinden bij de Regionale Innovatiestrategie en ruimte te geven voor regionaal maatwerk worden regio-specifieke afspraken vervat in 5 supplementen:

- Zuid (Brabant, Limburg, Zeeland)
- Oost (Gelderland, Overijssel)
- Noord (Groningen, Friesland, Drenthe)
- Zuidvleugel (Zuid-Holland)
- Noordvleugel (Noord-Holland, Utrecht, Flevoland)

Deze supplementen vormen integraal onderdeel van de samenwerkingsagenda.

Governance

De agenda zal periodiek worden herijkt en bijgesteld en kent in dat opzichte een doorrollend karakter. Dit vereist overleg, maatwerk en waar nodig bijsturing. Daartoe zal jaarlijks overleg plaatsvinden met de Minister EZ en twee keer per jaar tussen de Directeur-Generaal Bedrijfsleven & Innovatie (EZ), de samenwerkende provincies en de MKB-leden van de Topteams / MKB NL. Ter ondersteuning wordt een directeurenoverleg en projectgroep gevormd vanuit EZ, provincies en MKB/Topsectoren.

AGENDA

1. Europese structuurfondsen

Vanaf de start van de nieuwe structuurfondsen-periode hebben Rijk en regio in goed partnerschap gewerkt aan de vormgeving van de Regionale Innovatiestrategieën en de Operationele Programma's (OP's). Dit heeft geleid tot een sterke verbinding tussen de regionale inzet en de agenda's van de Topsectoren. Binnen de opgestelde landsdelige EFRO-programma's zetten EZ en provincies in op onder meer aanhaking van het MKB bij de topsectoren via onder andere valorisatieprojecten. Bijzondere aandacht willen EZ en regio's geven aan innovatieve clusters binnen de RIS en de te ontwikkelen samenwerkingsprojecten. Op deze zaken zal de EZ-cofinanciering zich in het bijzonder richten. EZ zal systematisch worden betrokken bij strategische beslissingen en nadere uitwerkingen. Ook bij de grensoverschrijdende INTERREG-programma's zullen Rijk en regio gezamenlijk optrekken. Rijk en regio zullen gezamenlijk zorgen voor een handzame communicatie over de mogelijkheden van de EFRO- en INTERREG-programma's, ook voor de niet direct regionaal gebonden partners (zoals Topteams); mogelijk kan een koppeling worden gelegd met de communicatie via RVO.nl. Om de uitvoering te vergemakkelijken zal worden bezien of zgn. regelhulpen ('apps') dienstbaar kunnen zijn.

2. MKB Innovatiestimulering Regio & Topsectoren

Zowel EZ als provincies ondersteunen het innovatieve MKB met financiële instrumenten. Veel van deze instrumenten zijn afgelopen jaren ontwikkeld zonder onderlinge afstemming tussen EZ en provincies en tussen provincies onderling. Een dicht bevolkt instrumentenlandschap is het resultaat met een waaier aan (gelijksoortige) regelingen. Meer synergie en complementariteit is hierin mogelijk.

EZ en provincies spreken af om voor 2015 te komen tot een gezamenlijk MKB innovatiepakket Regio & Topsectoren. De afspraken zijn:

- een gezamenlijke instrumentenkoffer, die bestaat uit uniforme regelingsmodellen voor onder andere vouchers, haalbaarheidsstudies, samenwerkingsprojecten en clusterprojecten;
- de inhoud wordt bepaald door de agenda's van de Topsectoren én de Regionale Innovatiestrategieën (RIS);
- uitsluitend aanvragen die passen in de RIS én de agenda's van de Topsectoren komen in aanmerking voor gezamenlijke financiering van provincies en EZ (MIT-middelen);
- EZ is in beginsel bereid hiervoor in 2015 € 20 mln. beschikbaar te stellen. Bij de verdeling zal de verdeelsleutel van de EFRO-middelen over de 4 landsdelen worden gehanteerd. Ook de diverse landsdelen stellen hiervoor in beginsel € 20 mln. beschikbaar;
- voor aanvragen die passen in beide agenda's (RIS en topsectoren) en budgetten komt in beginsel dus € 40 mln. beschikbaar;
- de verdere uitwerking van de samenwerking vindt in gezamenlijkheid plaats (EZ, regio's, MKB);
- de mogelijkheid van deelname van bedrijven over grenzen van provincies/landsdelen heen zal door de regio's zo goed mogelijk worden gefaciliteerd;
- resterende middelen voor MKB-innovatiestimulering op de EZ-begroting zullen in samenspraak met de Topteams en in lijn met het amendement Van Veen/Vos worden ingezet. Het amendement betreft aanvullend budget (€ 20 mln. verspreid over 2015 en 2016) om het MKB te stimuleren om in samenwerking te komen tot innovatie, via drie mogelijke instrumenten: MIT, SBIR en IPC.

Inzet is de regeling in februari 2015 te publiceren en uiterlijk in april 2015 open te stellen. Indien nodig, zal voor 1 februari 2015 nog een gezamenlijk bestuurlijk overleg EZ/IPO/MKB plaatsvinden. De samenwerking zal medio 2015 (na de eerste call) worden geëvalueerd. Aan de hand van de uitkomsten kunnen meerjarige afspraken worden gemaakt.

3. Vroege fase financiering

Het Ministerie van EZ heeft recent een instrument voor vroege fase financiering (VFF) geïntroduceerd, waarin academische starters en innovatieve mkb-ondernemers een lening kunnen aanvragen voor het ontwikkelen van een werkend prototype of businessplan voor marktintroductie. Hiervoor is circa € 12,5 mln./jaar beschikbaar; de uitvoering hiervan is belegd bij RVO.nl en STW. Een aantal regio's kennen gelijksoortige regelingen of hebben plannen in die richting, waarbij regionale middelen worden ingezet. Er is sprake van meerwaarde, wanneer de aansluiting en inbedding van de VFF-regeling in het regionale ecosysteem is geborgd. Actieve betrokkenheid van regionale partners uit het ecosysteem zorgt voor een betere toeleiding, begeleiding en zo mogelijk ook zicht op vervolfinanciering.

Provincies en EZ spreken af zich gezamenlijk in te spannen om te komen tot een uitgebalanceerde inzet en uitvoering van regelingen in 2015 op het vlak van vroege fase financiering waarbij de belangen van de ondernemers centraal staan. De ervaringen vanuit de pilot met landsdeel Noord, die mogelijkheden laat

zien op het vlak van toeleiding en begeleiding van ondernemers naar de VFF-regeling (incl. vervolgfianciering), ervaringen met de lopende VFF-regeling en Proof of Concept-fondsen in de valorisatie-programma's alsook de uitkomsten van de lopende consultatieronde zullen hierin worden meegenomen. Daarbij liggen alle opties open, waaronder ook het fund-of-fund model, waarvan Zuid-Holland heeft aangeboden eventueel te willen verkennen hoe het eruit zou kunnen zien. Ook andere constructies en samenwerkingsvormen zijn mogelijk. Provincies en EZ streven ernaar om begin 2015 in gezamenlijkheid en in overleg met het MKB te komen tot een aantal richtinggevende afspraken met het oog op het versterken van de VFF-regeling uiterlijk 1 juli 2015.

4. Dienstverlening

- *Integrale dienstverlening.* Ondernemers hebben belang bij professionele advisering en toegang tot de juiste resources en financiering over de grenzen van sectoren en regio's heen. EZ en provincies spreken af om voor 1 juli 2015 te komen tot een integraal dienstverleningsconcept, waarin landelijke, sectorale en (sub)regionale organisaties samenwerken op basis van de principes 'no wrong door' en 'one stop shop'. Koppeling met Ondernemersplein en Financieringswinkel wordt hierbij nagestreefd. KvK, ROM's, RVO.nl, MKB-loketten (TKI's), Management Autoriteiten (MA's) en de regionale clusterorganisaties/intermediairs zullen daartoe servicegerichte afspraken maken; en zorgdragen voor doorlopende begeleiding van mkb-ers over schaalniveaus en organisaties heen. Het betreft hierbij functies als eerstelijns contact, informatieverspreiding, ondersteuning bij onderzoeksprojecten, clustervorming, valorisatie, gezamenlijke voorzieningen en financial engineering. Inzet is om voor de zomer 2015 te komen tot integrale regio-plannen 2016, waarin de onderlinge samenwerking wordt uitgelijnd met breed gedragen prioriteiten per regio en waarbij alle betrokken spelers vanuit de eigen verantwoordelijkheid bijdragen. Het voortouw hiervoor ligt bij de afzonderlijke landsdelen. EZ biedt hierbij ondersteuning aan en waarborgt een optimale taakverdeling en samenwerking tussen de aan haar gelieerde uitvoeringsorganisaties (KvK, RVO en ROM's).
- *Digitale dienstverlening.* EZ en regio's werken samen in de digitale dienstverlening aan ondernemers. In navolging van gemeenten zal uiterlijk 1 juli 2015 ook de informatie over provinciale innovatie- en financieringsregelingen (w.o. ook EFRO) via het landelijke digitale ondernemersplein beschikbaar komen. Provincies stellen daarvoor de informatie over relevante regelingen beschikbaar via de bestaande samenwerkende catalogi. Bij het verder uitbouwen van de samenwerking zal worden voortgebouwd op de pilot Gelderland.
- *Inzet RVO.nl.* EZ en provincies zullen op basis van de vraag vanuit de regio's voor 1 maart 2015 verkennen welke rol RVO.nl kan vervullen in de uitvoering van de Regionale Innovatiestrategie en de ontwikkeling van (internationale) topclusters. De brede uitvoeringsportefeuille en expertise van RVO.nl kan een mogelijke meerwaarde vervullen voor de ontwikkeling van het (innovatieve) MKB in de regio (bv. door uitvoeringsexpertise- en functionaliteiten ten dienste te stellen aan de regio en/of (fysieke) aanwezigheid in de regio te vergroten).

5. Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's)

De ROM's zijn een belangrijk instrument van zowel EZ als betrokken provincies (en in sommige gevallen gemeenten en kennisinstellingen) in het uitvoeren van het economische beleid in de regio en de (regionale) dienstverlening aan het (innovatieve) MKB. Mede daarom heeft EZ medio 2013 besloten om de lopende subsidierelatie met de ROM's, waarvan EZ aandeelhouder is te verlengen t/m 2016 (€ 1 mln./jaar per ROM). Ook de betrokken provincies (Noord-Brabant, Limburg, Gelderland, Overijssel, Zuid Holland, Friesland, Drenthe en Groningen) zijn belangrijke subsidienten van de ROM's. In 2015 zal het instrument ROM worden geëvalueerd. Mede op basis hiervan zal EZ begin 2016 (of zo mogelijk eerder) de mogelijkheid van continuering van de subsidierelatie in samenhang met bijdragen van de andere subsidienten nader bezien. Daarbij is sprake van een positieve grondhouding van EZ; vooralsnog zijn op de EZ-begroting hiervoor na 2016 echter geen middelen gereserveerd.

In de Noordvleugel is geen rijksondersteunde ROM aanwezig; op dit moment wordt door Noordvleugel-partners en EZ een financieringsfaciliteit voor het innovatieve MKB verkend.

6. Smart Industry

De industrie is en blijft een belangrijke sector voor Nederland. Een belangrijke ontwikkeling die zich op dit moment voltrekt is de digitalisering van de industrie, waarbij machines onderling communiceren via internet, zowel binnen bedrijven, tussen bedrijven als tussen bedrijven en consumenten. In samenspraak met diverse stakeholders is recent een actie-agenda Smart Industry opgesteld. EZ en provincies spreken af om waar zinvol de uitvoering van de actieagenda gezamenlijk op te pakken en relevante partijen daarbij in te schakelen. Daarbij zal de eventuele inzet van financiële middelen worden afgestemd. Financiering

vindt plaats uit bestaande instrumenten zoals de TKI-toeslag, Horizon 2020, MIT, sectorfondsen etc. Voor met name fieldlabs liggen er mogelijkheden voor regionale cofinanciering (bv. vanuit EFRO en/of INTERREG). EZ en regio's streven ernaar, dat voor de zomer helderheid is over de start en financiering van de eerste fieldlabs.

7. Internationalisering

De internationale omgeving verandert in een rap tempo, waarbij de internationale concurrentie steeds manifester wordt op het niveau van regio's en steden. Om buitenlandse investeringen aan te trekken is een goed vestigingsklimaat vereist. Daarvoor zetten EZ en regio's diverse instrumenten in. Een gezamenlijke goede coördinatie van activiteiten is vereist.

- *Investor Development programma (ID)*. Het ID-programma richt zich op het actief onderhouden van contacten met reeds gevestigde buitenlandse bedrijven in Nederland ten behoeve van behoud, groei, verplaatsing en uitbreiding. In dit programma werken EZ en 9 regionale partners samen (o.m. ROM's, Amsterdam in Business, Invest Utrecht) samen. Daarbij wordt in toenemende mate ook de kennis-campusen betrokken. De samenwerkende regionale partners ontvangen hiervoor in 2015 een financiële bijdrage vanuit het Rijk (€ 1,25 mln.). Inzet is om voor 2015 e.v. het ID-programma verder uit te bouwen en steviger te verankeren. Hiertoe worden voor 1 maart 2015 afspraken gemaakt met relevante stakeholders uit de regio met het oog op een structurele (co-)financiering van het programma.
- *Reisagenda*. Eerder hebben Rijk en provincies zich gecommitteerd aan een breed gedragen strategische reisagenda, waarin centrale en decentrale overheden streven naar kwaliteit en het op elkaar afstemmen van missies. De reisagenda komt tot stand in de Dutch Trade Board (DTB), waarin zowel het bedrijfsleven (topsectoren) als het Interprovinciaal Overleg (IPO), Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de economische G5 (Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Amsterdam en Eindhoven) vertegenwoordigd zijn. De huidige goede samenwerking wordt voortgezet.

8. Grensregio's

Grensregio's worden door hun ligging soms geremd in hun economische ontwikkelingen en vragen ondersteuning van andere overheden. Ook de Tweede Kamer vraagt hiervoor aandacht (motie Schouten/Mulder). Via het INTERREG-programma wordt grensoverschrijdende samenwerking gestimuleerd. In de komende periode is hiervoor vanuit Brussel aanmerkelijk meer geld beschikbaar. De programma's zullen nog sterker worden gericht op deelname van mkb-bedrijven, innovatie en versterking arbeidsmarkt. Mochten grensregio's tegen evidente knelpunten oplopen zullen de betreffende provincies en het rijk actief nagaan of en hoe deze problemen kunnen worden opgelost. De actielijsten van GROS (BZK) zijn hiervoor een goed instrument.

I. Samenwerkingssupplement Zuid

Provincies Noord-Brabant, Limburg, Zeeland Ministerie van Economische Zaken

Ambitie

Zuid-Nederland heeft een sterke concurrentiepositie, maar er is urgentie geboden om deze positie vast te houden en uit te bouwen. De sterktes zitten o.m. in de aanwezigheid van een aantal (inter-)nationaal competitieve clusters, het vermogen tot multidisciplinaire engineering, een uitstekende kennisbasis, een uniek open innovatiesysteem en een sterke triple-helix samenwerking op verschillende schaalniveaus. Zwakke(re) punten zijn te vinden op de arbeidsmarkt voor technisch talent, achterblijvende publieke R&D-uitgaven, een gebrek aan risicokapitaal (op deelmarkten) en een in internationaal perspectief matige bereikbaarheid. De Regionale Innovatiestrategie legt een relatie tussen de maatschappelijke uitdagingen en de innovatie- en economische kansen die hierin liggen. Om die verbinding (verder) te ontwikkelen, wordt ingezet op een sterk, divers, internationaal georiënteerd en op samenwerking gericht open innovatiesysteem. Zuid-Nederland legt hierbij de focus op de internationale topclusters: Agri&Food en T&U, High-tech systemen & materialen en Chemie & materialen. In aansluiting hierop zijn vier nationale topclusters met internationale potentie geïdentificeerd: Life Sciences & Health, Biobased, Logistiek en Maintenance. De grootst mogelijke bijdrage aan de maatschappelijke doelen wordt verwacht uit de crossovers tussen deze clusters.

Aanvullend aan de generieke afspraken spreken provincie Noord-Brabant, Zeeland, Limburg en het ministerie van Economische Zaken af om gezamenlijk op te trekken op de volgende onderwerpen:

1.Fondsen (DVI en regionale fondsen)

Om de toegang tot financiering in de latere fase voor het MKB te verbeteren is in 2013 het Dutch Venture Initiative (DVI) door EZ opgericht (samen met EIF en PPM Oost). Doel van dit fund-of-fund is om innovatieve bedrijven sneller toegang te verschaffen tot de private kapitaalmarkt via het opzetten van private investeringsfondsen. Provincies Brabant, Limburg en Zeeland hebben eveneens fondsen opgericht voor innovatie- en groei-financiering. Brabant heeft op dit moment via verschillende fondsen bij de BOM een investeringscapaciteit van ca. € 150 mln. beschikbaar. Voor Limburg/LIOF betreft dit € 80 mln. en voor Zeeland/Impuls € 12.5 mln. Met het oog op duidelijkheid en consistentie richting potentiële private investeerders wensen EZ en Zuid-Nederland met hun provinciale fondsbeheerders (mbt groei-financiering) hun beleid en financieringspraktijk zo veel mogelijk af te stemmen. De BOM heeft op 10 december jl. een overeenkomst gesloten met DVI&EIF over een investering vanuit de Brabantse fondsen van € 5 mln.; deze zal door EIF met 50% worden verhoogd vanuit het bestaand EZ-EIF-mandaat. Limburg en Zeeland leggen voor de korte termijn niet de prioriteit bij de DVI/EIF-route, maar volgen de ontwikkelingen bij de BOM op dat punt aandachtig.

2.Versterking van het open innovatiesysteem voor het MKB

Naast financiële instrumenten heeft het MKB ook baat bij gemeenschappelijke faciliteiten, zoals onderzoekscentra, fieldlabs, incubators en proeftuinen. EZ en Zuid-Nederland zullen in de uitvoering van het EFRO-programma - samen met de relevante stakeholders - zich inzetten voor strategische uitbreiding van dergelijke gemeenschappelijke faciliteiten; deels nieuwe initiatieven, deels aansluitend en voortbouwend op de bestaande open innovatiecentra (zoals Chemelot, High Tech Campus en Kenniswerf Zeeland). In 2015 zal hiervoor een call worden opengesteld.

3.Alternatieve financieringsvormen

De kredietverlening aan het MKB vraagt aandacht. Een van de mogelijkheden om het financieringsaanbod aan het MKB te verbreden zijn kredietunies en crowdfunding. Zowel EZ als regio's zijn hierop actief. Limburg zet € 10 mln. in voor cofinanciering van kredietunies (revolverend), evenals Zeeland (€ 0.5 mln.). EZ ondersteunt kredietunies en crowdfunding door promotie, wegnemen van belemmeringen in de regelgeving en inzet van bestaande instrumenten. Provincies kunnen ondersteuning bieden door bij te dragen aan de oprichtingskosten van kredietunies, het cofinancieren van kredietunieprojecten of het leveren van funding aan kredietunies. Bekeken zal worden of de samenwerking tussen provincies, mede in relatie tot EZ, op dit onderwerp verstevigd kan worden, daar waar het toegevoegde waarde heeft.

4.Dienstverlening

Er zijn in Zuid-Nederland verschillende initiatieven om de dienstverlening aan het MKB te stroomlijnen.

In Limburg wordt gezocht naar verdere samenwerking met o.a. KvK om te komen tot een MKB-loket dat mkb'ers kan ondersteunen bij al hun vragen (financiering, starten, innovatie, internationalisering, etc.). De campussen hebben vooral een rol bij de ondersteuning van innovatie. In Brabant is tussen de BOM en de KvK een samenwerkingsconvenant gesloten, waarbij in 2015 ook andere relevante partijen als Brainport Development en Rewin worden betrokken. Ook Zeeland is actief met stroomlijning van de dienstverlening, w.o. invulling van de eerstelijnsfunctie bij Impuls. Het Ondernemersplein geldt als centrale ingang voor de digitale dienstverlening, gecombineerd met gedeconcentreerde fysieke ondersteuning op basis van 'no wrong doors' in de drie provincies. Deze initiatieven zullen worden meegenomen om te komen tot een integrale dienstverlening.

5. Europa

- *INTERREG*. De INTERREG A-programma's bieden kansen voor grensoverschrijdende innovatieprojecten van het MKB (samen met bedrijven en/of kennisinstellingen uit buurlanden). In deze programma's is innovatie één van de belangrijkste prioriteiten. De provincies Noord-Brabant, Limburg en Zeeland werken samen met o.a. BOM, LIOF, Impuls en het bedrijfsleven actief aan het ontwikkelen van INTERREG-projecten. Daarbij wordt op de gemeenschappelijke thema's nadrukkelijk de coalitie gezocht met alle provincies binnen het betreffende INTERREG-programma. EZ stelt € 49 mln. beschikbaar voor cofinanciering van de programma's EMR, Nederland-Vlaanderen, Twee Zeeën en Duitsland-Nederland.
- *Horizon 2020*. Naast EFRO en INTERREG vervult ook Horizon 2020 een essentiële functie in de ontwikkeling en financiering van innovatieprojecten. De zuidelijke provincies en EZ zullen het MKB faciliteren bij het zoeken van aansluiting op Horizon 2020. Via kennisoverdracht en afstemming zal RVO.nl de kennis bij regionale organisaties over Horizon 2020 en over het indienen van aanvragen versterken. Aanvullend zullen BOM, LIOF en Impuls mede zorgen voor coördinatie van regionale activiteiten binnen de sectoren en tussen de regionale en landelijke intermediaire organisaties (zoals RVO.nl en EEN).

6. Innovatiegericht inkopen

In het programma "inkoop innovatie urgent" werken EZ en regio's samen in het stimuleren van de mogelijkheden, die innovatiegericht inkopen biedt voor het benutten van de innovatiekracht van bedrijven bij het oplossen van maatschappelijke vragen of projecten. Daarvoor zijn verschillende instrumenten beschikbaar, zoals het organiseren van markt sessies rond concrete thema's. Zuid-Nederland zal in 2015 samen met EZ enkele markt sessies organiseren rond nader te bepalen thema's of projecten. Ook Small Business Innovation Research (SBIR) geldt als een uitstekend (aanbestedings-) instrument. SBIR wordt nog relatief weinig toegepast door provincies. Binnen Europa bieden calls op het gebied van Pre-commercial Procurement (PCP) of Public Procurement of Innovation (PPI) ook mogelijkheden. Brabant, Limburg, Zeeland en EZ spreken af om de kansen die er liggen in het gebruik van de verschillende instrumenten op het gebied van innovatiegericht inkopen door de regio samen met BOM, LIOF en Impuls te verkennen en kennis hieromtrent met elkaar te delen.

7. Human capital (arbeidsmarkt, techniekpact)

Ondanks de werkloosheid en grote inspanningen om de tekorten aan goed geschoold personeel te verhelpen zijn de knelpunten op de arbeidsmarkt voor de verschillende regionale topsectoren en topclusters nog niet opgelost; naar verwachting zal het probleem in de komende jaren nog scherper worden. Een gezamenlijke inzet van Rijk en regio om de topsectorale human capital agenda's te verbinden met het regionale arbeidsmarktbeleid blijft dan ook nodig. In 2015 zullen daartoe gezamenlijke acties worden geformuleerd.

8. Startersbeleid

EZ en OCW hebben in 2010 het Valorisatieprogramma gestart, waarmee consortia van universiteiten en hoge scholen worden ondersteund in o.a. de screening en scouting van overdraagbare kennis en het ondersteunen van starters vanuit de eigen kennisinstellingen. Verschillende regio's ondersteunen dit programma. De projecten binnen het Valorisatieprogramma lopen af tussen 2016 en 2018. Regio en EZ zetten zich bij het Valorisatieprogramma samen in, zodat er een duurzame infrastructuur ontstaat waarmee kennis uit de kennisinstellingen kan worden gevaloriseerd, al dan niet via starters. Binnen het topsectorenbeleid is een groeiende aandacht voor starters. Het is logisch te zorgen dat de Topsectoren en de consortia van het Valorisatieprogramma hun overeenkomende ambities kennen. Dat leidt mogelijk tot (meer) gezamenlijke inzet door deze partijen. Starters die vroege fase financiering zoeken, kunnen met hun voorstellen terecht bij RVO (innovatieve starters of innovatief mkb) of STW (academische starters); starters die een relatie hebben met consortia van het Valorisatieprogramma met een Proof of Concept-fonds dat nog over voldoende middelen beschikt, kunnen ook daar een beroep op doen.

II. Samenwerkings supplement Oost

Provincies Gelderland, Overijssel Ministerie van Economische Zaken

Ambitie

Het ministerie van EZ, provincies en regionale partijen in Oost-Nederland werken gezamenlijk aan een sterke, slimme, duurzame en inclusieve regionale economie. Met als resultaat dat Oost-Nederland zijn concurrentiepositie in de internationale economie verder versterkt, adequate werkgelegenheid wordt gecreëerd en het regionaal inkomen verhoogd. De opgave is het benutten van het innovatiepotentieel bij het (mkb-)bedrijfsleven met behulp van de innovatie-infrastructuur die de afgelopen periode in Oost-Nederland is ontwikkeld. De nadruk ligt op valorisatie. Oost-Nederland wil kennisposities aan maatschappelijke vraagstukken verbinden en daarbij optimaal inspelen op economische kansen. Hierbij zet zij haar (beperkte) middelen gericht in. Oost-Nederland legt daarbij de focus op: Agro & Food, Health (LSH), Energie en Milieutechnologie (EMT; inclusief biobased economy) en HTSM. Daarbij wordt de creativiteit op de cross-overs benut. Oost richt zich hierbij op zowel de concrete innovatielijnen binnen deze topsectoren, de crossovers tussen de sectoren alsook de combinatie met ondersteunende sectoren, zoals de creatieve industrie, water, chemie.

Aanvullend aan de generieke afspraken spreken provincie Gelderland, Overijssel en het ministerie van Economische Zaken af om gezamenlijk op te trekken op de volgende onderwerpen:

1. Fondsen (DVI en regionale fondsen)

Om de toegang tot financiering in de latere fase voor het MKB te verbeteren is in 2013 het Dutch Venture Initiative (DVI) door EZ opgericht (samen met EIF en PPM Oost). Doel van dit fund-of-fund is om innovatieve bedrijven sneller toegang te verschaffen tot de private kapitaalmarkt via het opzetten van private investeringsfondsen. Provincies Gelderland en Overijssel hebben eveneens fondsen opgericht voor innovatie- en groeifinanciering. Het Topfonds Gelderland heeft op dit moment via verschillende fondsen een investeringscapaciteit van ca. € 100 mln. In Overijssel betreft het inzet via de Holding Fondsen Overijssel c.q. het Innovatiefonds Overijssel (€ 41,5 mln.) en mogelijk het Energiefonds Overijssel (onderdelen van € 250 mln.). Met het oog op duidelijkheid en consistentie richting potentiële private investeerders wensen EZ en Oost-Nederland met hun provinciale fondsbeheerders (m.b.t. groeifinanciering) hun beleid en financieringspraktijk zo veel mogelijk af te stemmen. Daarbij is PPM Oost op dit moment in overleg met DVI&EIF over een mogelijke investering vanuit de Overijsselse en Gelderse Fondsen. De eventuele investering van het Topfonds Gelderland en het Overijsselse innovatiefonds kan mogelijk door EIF met 50% worden verhoogd vanuit het bestaand EZ-EIF-mandaat. Indien mogelijk zullen ook verbindingen worden gezocht met andere Overijsselse fondsen, zoals in Twente.

2. Versterking van het open innovatiesysteem voor het MKB

Naast financiële instrumenten heeft het MKB ook baat bij gemeenschappelijke faciliteiten, zoals onderzoekscentra, fieldlabs, incubators en proeftuinen. EZ en Oost-Nederland zullen in de uitvoering van het EFRO-programma - samen met de relevante stakeholders - zich inzetten voor strategische uitbreiding van dergelijke gemeenschappelijke faciliteiten. Daarbij kan worden aangesloten en voortgebouwd op de bestaande open innovatiecentra (bv. Polymer Science Park Zwolle – Chemie/ Kunststoffen, OICAM Nijverdal - HTSM, TPRC Enschede - HTSM en CMI Enschede – Health, NTC Nijmegen, Fieldlabs gezondheidszorg). Naar verwachting zal in 2015 een call worden opengesteld voor de ondersteuning van activiteiten van samenwerkingsverbanden die gericht zijn op het opzetten, uitbreiden en/of exploiteren van een proeftuin.

3. Dienstverlening

De clusterorganisaties (FoodValley NL, HealthValley en GreenTechAlliances) samen met Kennispark, Kennispoort en Stedendriehoek Innoveert, de Regionale Centra voor Technologie, CAT-Agrofood, Radboud FacilityCenter, Oost NV, RVO.nl, KvK en de open innovatiecentra bieden gezamenlijk een krachtige ondersteunings- en verbindingsstructuur voor het MKB in Oost-Nederland. Daarnaast wordt het MKB ondersteund vanuit de valorisatieprogramma's High Tech Fund Twente, Proof of Conceptfonds Kennispark Twente, Koplopers A1, Red Med Tech Ventures, Startlife en Gelderland Valoriseert. Gelderland/Overijssel en EZ zullen Oost NV vragen om het voortouw te nemen en samen met de betrokken organisaties voor de zomer 2015 te komen tot integrale regioplannen, waarin de onderlinge

samenwerking wordt benoemd en uitgelijnd met in achtneming van de bestaande verantwoordelijkheden van organisaties.

4. Europa

- *INTERREG.* Het INTERREG-programma Duitsland-Nederland biedt kansen voor grensoverschrijdende innovatieprojecten van het MKB (samen met bedrijven en/of kennisinstellingen uit de buurlanden). Dit programma heeft een Europees budget van € 222 mln.; innovatie is daarin de belangrijkste prioriteit. De provincies Gelderland en Overijssel werken samen met FoodValley NL, HealthValley, Greentech-Alliances, de Overijsselse innovatieloketten, Oost NV en het bedrijfsleven aan het ontwikkelen van INTERREG-projecten. Daarbij wordt nadrukkelijk de coalitie gezocht met aangrenzende provincies en aangesloten bij interprovinciale concepten zoals de Red Med Tech Highway. EZ stelt € 22,3 mln. beschikbaar voor cofinanciering van het programma Duitsland-Nederland.
- *Horizon 2020.* Naast EFRO en INTERREG vervult ook Horizon 2020 een essentiële functie in de ontwikkeling en financiering van innovatieprojecten. De provincies Gelderland, Overijssel en EZ zullen het MKB faciliteren bij het zoeken van aansluiting op Horizon 2020. Via kennisoverdracht en afstemming zal RVO.nl de kennis bij regionale organisaties over Horizon 2020 en over het indienen van aanvragen versterken. Aanvullend zullen FoodValley NL, HealthValley, GreenTech Alliances, de Overijsselse innovatieloketten en Oost NV ('Europaloket') mede zorgen voor coördinatie van regionale activiteiten binnen de sectoren en tussen de regionale en landelijke intermediaire organisaties (zoals RVO.nl en EEN). Ervaringen met deze aanpak zullen worden gedeeld met andere regio's.

5. Innovatiegericht inkopen

In het programma "inkoop innovatie urgent" werken EZ en regio's samen in het stimuleren van de mogelijkheden, die innovatiegericht inkopen biedt voor het benutten van de innovatiekracht van bedrijven bij het oplossen van maatschappelijke vragen of projecten. Daarvoor zijn verschillende instrumenten beschikbaar, zoals het organiseren van markt sessies rond concrete thema's. Oost-Nederland zal in 2015 samen met EZ enkele markt sessies organiseren rond nader te bepalen thema's of projecten. Ook Small Business Innovation Research (SBIR) geldt als een uitstekend (aanbestedings-) instrument. SBIR wordt nog relatief weinig toegepast door provincies. Binnen Europa bieden calls op het gebied van Pre-commercial Procurement (PCP) of Public Procurement of Innovation (PPI) ook mogelijkheden. Gelderland, Overijssel en EZ spreken af om de kansen die er liggen in het gebruik van de verschillende instrumenten op het gebied van innovatiegericht inkopen (waaronder SBIR) door de regio samen met FoodValley NL, HealthValley en GreenTech Alliances te verkennen en kennis hieromtrent met elkaar te delen.

Overijssel heeft binnen het programma Innovatiedriehoek Twente € 10 miljoen vrijgemaakt voor experimenten op het gebied van innovatiegericht inkopen (PPI) en ontwikkeling van demonstrators om zo de eerste markttoepassing te kunnen faciliteren van nieuwe technologieën die bij reguliere aanbestedingen weinig kans maken. Trekkerschap hiervan ligt bij Kennispark Twente.

III. Samenwerkings-supplement Noord

Provincies Groningen, Fryslân en Drenthe Ministerie van Economische Zaken

Ambitie

Op basis van een analyse van het regionale DNA¹ onderscheidt Noord-Nederland in haar Regionale Innovatiestrategie vijf speerpuntclusters: Agri&Food, Energie, Healthy Ageing, Watertechnologie en Slimme (sensor) systemen en materialen. Laatstgenoemde cluster bouwt voort op het sensorcluster in brede zin, aangevuld met de sterke positie van de regio op het gebied van slimme Materialen. HTSM (incl. sensortechnologie/chemie) kenmerkt zich als één van de Key Enabling Technologies (KET). Deze clusters zijn onderdeel van de topsectoren en vormen de regionale inkleuring hiervan.

Hierbij richt Noord-Nederland zich op vier maatschappelijke uitdagingen: goede gezondheid, voedsel, schoon water en duurzaam energiegebruik. Het zijn deze maatschappelijke uitdagingen die als vertrekpunt gelden voor het werken aan innovatieve oplossingen.

Daarvoor is een gemeenschappelijke agenda voor innovatiestimulering opgesteld: Noordelijke Innovatie Agenda (NIA). Deze agenda omvat drie investeringspijlers: 1. Noord-Nederlandse oplossingen voor wereldwijde uitdagingen (hoofdpijler) 2. krachtig MKB (ondersteunde pijler) 3. vernieuwing van het innovatie-ecosysteem (ondersteunende pijler). Samen vormen ze de kern van de Noordelijke Innovatie-agenda. Daarnaast bevat de Innovatieagenda een aantal horizontale thema's, zoals human capital, internationalisering en digitalisering.

De afspraken in deze samenwerkingsagenda sluiten grotendeels aan op de acties onder de pijler 'krachtig MKB', maar ook deels op de andere twee pijlers. De samenwerking tussen Noord-Nederland en EZ richt zich in de eerste plaats op de uitvoering van het innovatiebeleid. Daar waar de RIS en agenda's Topsectoren elkaar overlappen of aanvullen kan samenwerking in de uitvoering leiden tot een betere ondersteuning van het MKB.

Aanvullend aan de generieke afspraken spreken provincie Groningen, Fryslân en Drenthe en het ministerie van Economische Zaken af om gezamenlijk op te trekken op de volgende onderwerpen:

1. Versterking van het open innovatiesysteem voor het MKB.

Naast financiële instrumenten heeft het MKB ook baat bij gemeenschappelijke faciliteiten, zoals fieldlabs en proeftuinen. EZ en Noord-Nederland zullen in de uitvoering van het EFRO-programma - samen met de relevante stakeholders - zich inzetten voor strategische versterking van deze gemeenschappelijke faciliteiten. Naar verwachting zal binnen het OP EFRO Noord een call op dit thema worden opengesteld. Aandacht is daarbij gewenst voor het up to date houden van deze faciliteiten en de ontwikkeling en instroom van nieuwe kennis.

2. Dienstverlening

EZ en provincies streven, mede op basis van de inzichten uit de pilot dienstverlening MKB-Noord, naar een complementair en samenhangend dienstverleningsconcept, waarbij de uitvoeringsorganisaties van EZ (ROM's, KvK, RVO) en de provinciale uitvoeringsorganisaties (SNN, clusterorganisaties e.a.) elkaar naadloos weten aan te vullen. De eerste en tweede lijn advisering aan MKB dient goed georganiseerd en helder te zijn voor de mkb'er. Onderdeel van het dienstverleningsconcept is ook de ondersteuning via de MIT-regeling en MKB-instrumenten in het OP-Noord, de INTERREG (A)-programma's en de onderdelen van Horizon 2020 die direct op het MKB zijn gericht. Evenals ook de ondersteuning van het MKB bij het vinden van financiering voor de eerste, risicovolle fasen van het innovatieproces. Daarnaast gaat het ook om de onderzoeks-, internationaliserings- en reisagenda's. Essentieel is dat de dienstverlening open en transparant is.

3. Smart Industry

De industrie is en blijft een belangrijke sector voor Noord-Nederland. Duidelijk is, dat productieprocessen, inclusief de keten, slimmer moeten worden gemaakt. Met de bundeling van specifieke kennis op het gebied van big data, sensortechnologie en voorbeelden van smart factories heeft het Noorden een

---

¹ Hierbij zijn 4 onderdelen van belang: de sterke Noord-Nederlandse clusters van bedrijven en kennisinstellingen, de toepassingsgerichtheid van het noordelijk bedrijfsleven, de menselijke maat in leven en zaken doen en het belang van human capital in brede zin.

goede uitgangspositie. In de Actieagenda Smart Industry wordt Noord-Nederland met de Region of Smart Factories dan ook als één van de eerste Field Labs genoemd. Het Noorden is ook aangesloten bij de Field Labs Smart Dairy Farming en Flexible Manufacturing. EZ en Noord-Nederland zien Smart Industry als een belangrijke ontwikkeling voor het realiseren van oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Ze spreken daarom af om te bezien hoe deze ontwikkeling en de Field Labs vanuit rijk en regio (financieel) gefaciliteerd kunnen worden.

4.Internationalisering/reisagenda

In Noord-Nederland is export een belangrijke motor voor de regionale economie. Op dit moment laat de exportontwikkeling in Noord-Nederland een gematigde ontwikkeling zien. Dit vereist van EZ en Noord-Nederland blijvende aandacht voor stimulering van internationalisering van het regionale bedrijfsleven om zo groei, werkgelegenheid en innovatie te bevorderen. Naast bevordering export is het verhogen van kennisniveau van het MKB en het samenwerken met internationale partners/netwerken van belang. Hieraan zal o.a. uitvoering worden gegeven door gezamenlijke participatie van KvK/RVO en regionale ecosysteempartners in het Enterprise Europe Network.

5.Human capital/arbeidsmarkt/techniekpact

In het kader van Techniekpact Noord-Nederland vragende gemaakte samenwerkingsafspraken met onderwijs en ondernemers in de techniek extra aandacht, w.o. het werven, opleiden en inzetbaar houden van werknemers in de technieksector. Vooral de ontwikkeling richting hoogwaardige industrie vraagt investeringen in menselijk kapitaal. Aandacht voor sociale innovatie en duurzame inzetbaarheid is dan ook nodig. Op deze thema's zetten provincies en rijk de samenwerking voort.

6.Europa

- *INTERREG.* De INTERREG A-programma's bieden kansen voor grensoverschrijdende innovatieprojecten van het MKB (samen met bedrijven en/of kennisinstellingen uit de buurlanden). De noordelijke provincies hebben met de Duitse regionale partners in de Strategie Noord afgesproken dat het accent van de inspanningen zal liggen op de sectoren energie en bio-economie maar dat daarnaast ook ruimte zal zijn voor projecten in de sectoren HTSM, watertechnologie, gezondheid en maritieme economie. De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe werken daartoe samen met noordelijke kennisclusters (zoals Energy Valley, HANN, Water Alliance, RUG, UMCG) en het noordelijke bedrijfsleven aan het ontwikkelen van INTERREG-projecten. EZ stelt € 22,3 mln. beschikbaar voor cofinanciering van het programma Duitsland-Nederland.
- *Horizon 2020.* Naast EFRO en INTERREG vervult ook Horizon 2020 een essentiële functie in de ontwikkeling en financiering van innovatieprojecten. De drie noordelijke provincies en EZ zullen in 2015 afspraken maken over de aansluiting van het MKB bij Horizon 2020, eventuele provinciale cofinanciering en verwijzing van MKB naar regionale instrumenten. Via kennisoverdracht en afstemming zal RVO.nl de kennis bij regionale organisaties over Horizon 2020 en over het indienen van aanvragen versterken.

7.SBIR (innovatieve inkoop)

In het programma "inkoop innovatie urgent" werken EZ en regio's samen in het stimuleren van de mogelijkheden, die innovatiegericht inkopen biedt voor het benutten van de innovatiekracht van bedrijven bij het oplossen van maatschappelijke vragen of projecten. Daarvoor zijn verschillende instrumenten beschikbaar, zoals het organiseren van markt sessies rond concrete thema's. Noord-Nederland zal in 2015 samen met EZ enkele markt sessies organiseren rond nader te bepalen thema's of projecten. Ook Small Business Innovation Research (SBIR) geldt als een uitstekend (aanbestedings-) instrument. SBIR wordt nog relatief weinig toegepast door provincies. Binnen Europa bieden calls op het gebied van Pre-commercial Procurement (PCP) of Public Procurement of Innovation (PPI) ook mogelijkheden. Provincies Groningen, Fryslân Drenthe en EZ spreken af om de kansen die er liggen in het gebruik van de verschillende instrumenten op het gebied van innovatiegericht inkopen (waaronder SBIR) door de regio te verkennen en kennis hieromtrent met elkaar en met lagere overheden te delen.

IV. Samenwerkingssupplement Zuidvleugel (West)

Provincie Zuid-Holland Ministerie van Economische Zaken

Ambitie

De verschillende regio's in West-Nederland hebben voor de uitvoering van het regionaal economisch beleid visies opgesteld; voor Zuid-Holland gaat het om de Economische Agenda Zuidvleugel. Deze visies zijn bijeengebracht in de Regionale Innovatiestrategie van West-Nederland en vormen de basis voor de keuzes in het EFRO-programma Kansen voor West II. De RIS verbindt de relevante topsectoren met de maatschappelijke uitdagingen en heeft een sterk cross-sectorale insteek.

Zuid-Holland is de thuisbasis van een groot aantal universiteiten, kennisinstellingen en private R&D centra. Toch scoort de regio steevast laag als het gaat om het innovatief vermogen van het aanwezige MKB. Daarbij vragen de grote transitieopgaven in met name het Haven-Industrieel Complex en de Greenports om een sterke focus op innovatie. De opgave is het aanwezige innovatiepotentieel beter te benutten. Regionale speerpunten voor Zuid-Holland zijn: Cleantech², Life Sciences & Health, Safety & Security en Horticulture met als doorsnijdend thema HTSM. Met name de cross-overs tussen regionale topclusters zullen worden benut.

Aanvullend aan de generieke afspraken spreken provincie Zuid-Holland en het ministerie van Economische Zaken af om gezamenlijk op te trekken op de volgende onderwerpen:

1. Innovation Quarter

Provincie Zuid-Holland en ministerie EZ onderschrijven de bestuurlijke ambitie om het participatiekapitaal van InnovationQuarter (IQ) op een voor het werkgebied (provincie Zuid-Holland) toegesneden niveau te brengen en te houden. Op basis van ervaringscijfers in andere regio's heeft Boer & Croon in het door hen opgestelde businessplan een geraamd bedrag ad € 100 miljoen opgenomen. Provincie Zuid-Holland en EZ verklaren zich bereid om zich maximaal in te spannen substantieel bij te dragen aan de groei van het participatiekapitaal van IQ door middel van additionele storting(-en) van kapitaal in het participatiefonds. Daarbij worden overigens niet alleen de prestaties van IQ, de (financiële) inspanningen van de andere en eventueel nieuwe aandeelhouders en (eventuele) medefinanciering vanuit EFRO Kansen voor West II in aanmerking genomen maar ook eventuele wijzigingen in de beleids- en budgettaire prioriteiten van provincie Zuid-Holland en EZ. Provincie Zuid-Holland heeft € 15 mln. gereserveerd ten behoeve van additionele storting in het participatiekapitaal van IQ.

EZ en Zuid-Holland streven ernaar IQ tijdig van aanvullend participatiekapitaal te voorzien. De liquiditeitsbegroting van IQ is de basis voor de beoordeling van de noodzaak om additioneel kapitaal beschikbaar te stellen. Daarbij wordt rekening gehouden met aangegane stortingsverplichtingen aan en door derden, de noodzakelijke reservering voor bijstortingen op bestaande participaties, terugbetaling van uitgezette leningen alsmede opbrengsten uit participaties. Met in achtnaam van het eerder gestelde zullen EZ en Zuid-Holland streven naar het (financieel) gelijk op blijven trekken.

2. Smart Industry

Er is door gemeente Delft, Holland Instrumentation, InnovationQuarter, TNO en TU Delft een actieplan 'Slim gemaakt in Zuid-Holland' opgesteld. Dit rapport beschrijft de kansen en bedreigingen van Smart Industry in Zuid-Holland en presenteert een actieplan met ca. 15 onderdelen waaraan de 6 partijen zich hebben gecommitteerd. Plannen voor drie fieldlabs over actuele thema's zoals 3D-printing, automatisering in de tuinbouw en digitalisering in de zorg maken onderdeel uit van dit actieplan. Het actieplan is een uitnodiging aan ondernemers en onderzoekers in de regio om gezamenlijk met Smart Industry aan de slag te gaan. EZ en Zuid-Holland zien Smart Industry als een belangwekkende ontwikkeling. Met het oog op de landelijke actieagenda die 11 november jl. is gelanceerd en het onlangs gelanceerde actieplan voor Zuid-Holland ("Slim gemaakt") spreken ze daarom af te bezien hoe deze vanuit rijk en regio (financieel) gefaciliteerd kunnen worden.

---

² Clean Tech omvat (Industrial) Biotech, Water & Delta technology, Infrastructures & Mobility en Sustainable Energy

V. Samenwerkingssupplement Noordvleugel (West)

Provincies Noord-Holland, Flevoland en Utrecht Ministerie van Economische zaken

Ambitie

Het ministerie van EZ en de regionale partijen in de Noordvleugel werken al geruime tijd samen op het gebied van een inclusieve, duurzame en slimme regionale economie. Belangrijke basis hiervoor is gelegd in de Economische visie op de Noordvleugel van de Randstad en de Economische Actieagenda van de Noordvleugel, waarmee wordt ingezet op de versterking van de economische concurrentiekracht van de Noordvleugel.

De provincies en EZ hebben de ambitie om het innovatiesysteem van de Noordvleugel de komende jaren verder te versterken. De opgave ligt o.m. in het stimuleren van kennisontwikkeling en (MKB-)innovatie als basis voor innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen en behoeften, zoals energie en wonen, voeding en gezondheid, werk en gezondheid en transport en energie. Deze thema's vragen om slimme inzet van nieuwe diensten en producten (bv. rondom de zorg, One Health, de ontwikkeling en distributie van gespecialiseerde voeding; maar ook op het gebied van groene economie, zoals energiepositief wonen en werken, duurzame herontwikkeling van het stedelijk gebied en diensten-innovatie). Deze ontwikkelingen vragen in toenemende mate van bedrijven en kennisinstellingen dat er over de grenzen van de eigen sector wordt gewerkt, zodat oplossingen worden ontwikkeld via verbindingen tussen sectoren.

Behalve versterking van het innovatiesysteem zijn ook gezamenlijke inspanningen nodig op het gebied van het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, het aantrekken van buitenlandse bedrijven en investeringen en verhoging van de (private) investeringen in R&D. West-Nederland onderscheidt in haar Regionale Innovatiestrategie kennisvalorisatie en duurzaamheid als belangrijke dwarsdoornijgende thema's.

De inzet van de Noordvleugel in deze samenwerkingsagenda richt zich vooral op de thema's (a) MKB instrumentarium, (b) MKB financiering en (c) integrale dienstverlening. Aanvullend op de generieke afspraken spreken de provincies Noord-Holland, Flevoland en Utrecht en het ministerie van Economische Zaken af om gezamenlijk op te trekken op de volgende onderwerpen:

1. Technologische MKB Innovatie

De provincies Noord-Holland en Flevoland zullen samen met EZ verkennen of een regeling Technologische Milieu Innovatie of Technologische MKB Innovatie (TMI) ingericht kan worden (aansluitend op de landelijke instrumentenkoffer). Met TMI worden bedrijven ondersteund die technologische innovaties op milieugebied ontwikkelen, waarbij nog nader moet worden bepaald op welke doelgroep of topsectoren de regeling gericht zal worden. Financiering zou plaats kunnen vinden vanuit regionale (EFRO-)middelen, zo mogelijk aangevuld met middelen vanuit EZ.

2. Dienstverlening

Een integraal dienstverleningsconcept vraagt ook om het stroomlijnen van kennisoverdracht op het gebied van financiering in de regio. Provincie Noord-Holland heeft in samenwerking met de Kamer van Koophandel een pilot ontwikkeld om kennis te ontsluiten over financieringsmogelijkheden. In Utrecht heeft de Utrechtse Ondernemers Academie een project opgezet om mkb-ers te ondersteunen bij groei en de daarbij behorende financieringsbehoefte. In Almere is het initiatief genomen voor een Kenniscentrum Bedrijfsfinanciering. Provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland en EZ zullen de ervaringen vanuit deze initiatieven benutten bij het ontwikkelen van een integraal dienstverleningsconcept in de regio. Ook het versterken van de business development functie in de regio en verbetering van de 'investor readiness' zal hierbij worden meegenomen. Deze initiatieven zullen worden meegenomen om te komen tot een integrale dienstverlening.

3. Fondsen

- *Financieringsfaciliteit Noordvleugel.* De provincies en het ministerie van EZ onderkennen gezamenlijk het belang van een goede MKB financieringsstructuur in de regio. Zij onderschrijven de kapitaalbehoefte van het innovatieve MKB aan risicokapitaal. De Noordvleugelprovincies werken in dit kader samen met het ministerie van EZ, en betrokken gemeenten en stadsregio's, het idee van een MKB Innovatiefonds Noordvleugel verder uit. Tevens spreken ze af hiervoor bij de relevante publieke partijen en kennisinstellingen in de Noordvleugel financiering te zoeken.

- *Fondsen Flevoland*. Flevoland en EZ spreken de intentie uit om nader te verkennen hoe eventuele samenwerking het Flevolandse financieringsinstrumentarium (TMI Fonds Flevoland en de MKB Technofondsen) verder kan versterken en uitbreiden.

4. Alternatieve financiering

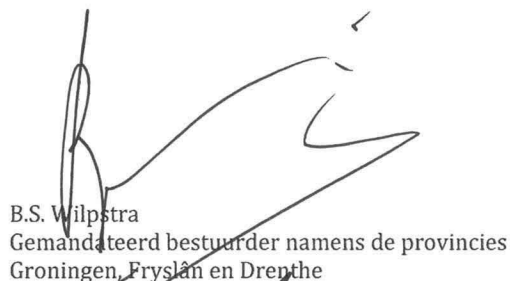
De kredietverlening aan het MKB vraagt aandacht. Een van de mogelijkheden om het financieringsaanbod aan het MKB te verbreden zijn kredietunies en crowdfunding. Zowel EZ als regio's zijn hierop actief. De Economic Board Utrecht heeft de oprichting van Kredietunie Midden Nederland ondersteund met een financiële bijdrage voor juridische optimalisatie en organisatie van de benodigde back office structuur. Ook EZ ondersteunt kredietunies en crowdfunding door promotie, wegnemen van belemmeringen in de regelgeving en inzet van bestaande instrumenten. Provincies kunnen ondersteuning bieden door bij te dragen aan de oprichtingskosten van kredietunies, het cofinancieren van kredietunieprojecten of het leveren van funding aan kredietunies. Provincie Noord-Holland werkt in dit kader aan een subsidie-regeling voor kredietunies en een campagne om het bedrijfsleven bekender te maken met de mogelijkheden van crowdfunding als bron van (innovatie)financiering. In Utrecht zal optimalisatie en mogelijke uitbreiding van de bestaande kredietunie en crowdfunding platforms waar mogelijk verder ondersteund worden. Bekeken zal worden of de samenwerking tussen provincies, mede in relatie tot EZ, op dit onderwerp verstevigd kan worden, daar waar het toegevoegde waarde heeft.

Partijen, zoals hieronder genoemd, onderschrijven de voornemens tot samenwerking zoals vastgelegd in deze Samenwerkingsagenda.

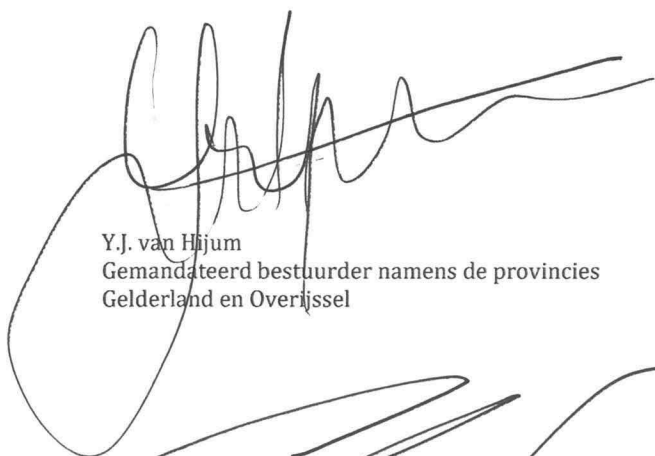
11 december 2014, Den Haag

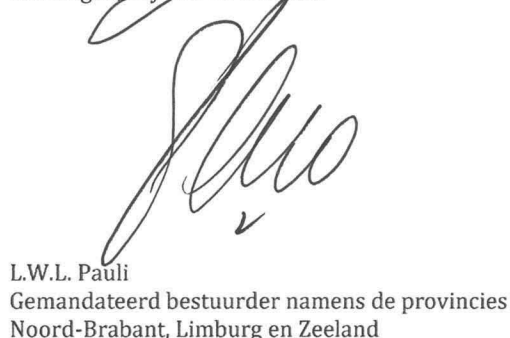
H.G.J. Kamp
Minister van Economische Zaken

B.S. Wilpstra
Gemandateerd bestuurder namens de provincies
Groningen, Fryslân en Drenthe

Y.J. van Hijum
Gemandateerd bestuurder namens de provincies
Gelderland en Overijssel

L.W.L. Pauli
Gemandateerd bestuurder namens de provincies
Noord-Brabant, Limburg en Zeeland

G. Veldhuijzen
Gemandateerd bestuurder namens de provincie
Zuid-Holland

J.N.J. Appelman
Gemandateerd bestuurder namens de provincies
Noord-Holland, Utrecht en Flevoland

J.C.M. van Rijsingen
MKB-lid Topteam Agri&Food
namens de MKB-leden van de Topteams

M. van Straalen
Voorzitter MKB-Nederland